

Faglig standard for utredning og behandling av problematisk og seksuelt skadelig atferd hos barn og unge (PSA/SSA)

1. Når skal standarden benyttes?

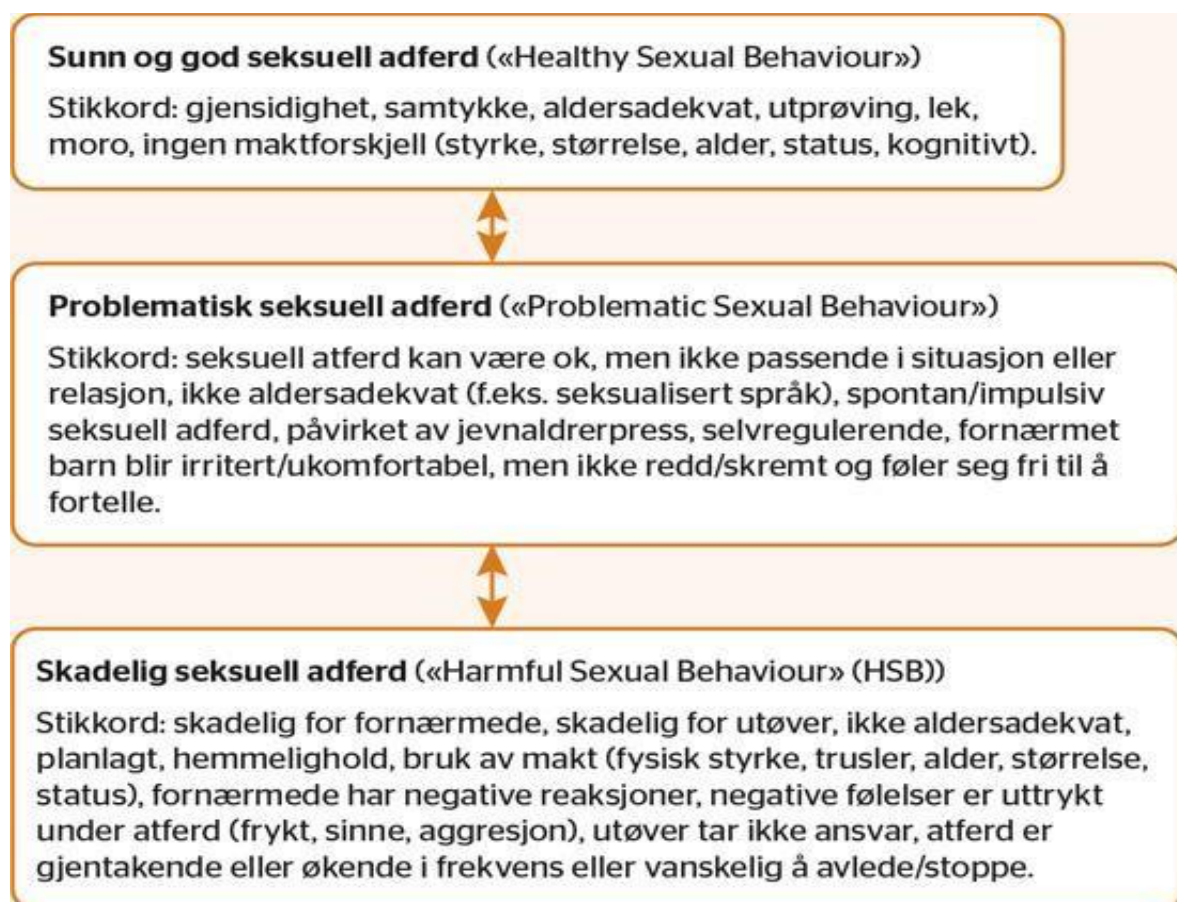
Utgangspunkt i oppstått hendelse hvor barn og unge under 18 år har vist bekymringsfull seksuell atferd. Hendelsen kan være enkeltvis eller som del av et mønster med problematisk eller skadelig seksuell atferd, på norsk forkortet til PSA/SSA. I internasjonal litteratur og forskning vil betegnelsen «Harmful Sexual Behaviour» (HSB) være anvendt.

Dersom hendelsene ble utført ved hjelp av teknologi kalles det Teknologi-Assistert Skadelig Seksuell Atferd (TA-SSA) og skal vurderes på lik linje med annen SSA. TA-SSA innebærer oftest eksponering, produksjon og distribusjon av bilder/ film, men inkluderer også overdreven bruk av pornografi eller eksponering av pornografi for ungdom under 13 år (Allotey & Swann, 2019).

Dersom SSA problemstilling er nevnt i henvisningen, tematiseres denne. Dersom SSA avdekkes som del av annen henvisning, er det aktuelt å kartlegge det i Basisutredningen gjennom spørsmål i anamnesen eller som en utdypning i forbindelse med klinisk intervju.

SSA skiller fra aldersadekvat og normativ seksuell utforsking og er preget av fravær av følgende faktorer: aldersforskjell (4 år eller mer), status/posisjon, maktbruk eller tvang.

Modellen nedenfor viser inndeling fra Hacketts definisjonskontinuum (Hackett 2010, 2014) forenklet til tre kategorier, i tråd med Trafikklysets (Hegge, 2016/ seksuellatferd.no) inndelinger i grønt, gult og rødt område (TNPF, mai 2016, NKVTS rapport 6/2016 og 1/2017).

Faglig standard for utredning og behandling av problematisk og seksuelt skadelig atferd hos barn og unge (PSA/SSA)

2. Diagnostisk avklaring og utfyllende informasjon

Basisutredning blir supplert med diagnose- og symptomvurdering ved hjelp av følgende:

2a Diagnostisering av SSA atferd

Basisutredning (anamnese av barnets og familiens historie, KATES-skjema og klinisk intervju) blir supplert med diagnose- og symptomvurdering ved hjelp av følgende:

ICD-10: Diagnostisk koding ses i sammenheng med resultater fra øvrig utredning. Behov for generell utredning psykisk helse for å avdekke evt. komorbiditet eller underliggende patologi som kan forklare atferden. Dersom ingen annen hoveddiagnose på akse 1 kan F91.9. uspesifisert atferdsforstyrrelse være aktuell, med unntak av ved enkeltstående SSA hendelser. Supplér i merknadsfelt og benytt aktuelle koder på akse 5. Kontakt eventuelt V27 for veiledning.

- I. **Samrådsmøte** med aktuelle parter (eksempelvis barnevernstjeneste, Statens Barnehus, BUP, helsesykepleiere, kommunepsykolog, politi, Bufetat, foresatte og eventuelt fastlege). Målet er å vurdere bekymring for gjentakelse, lage trygghetsplan, felles tiltaksplan og fordele ansvarsområder i saken.
- II. Eventuelt drøfte sak først i **regionalt konsultasjonsteam for SSA saker** – kontakt Statens Barnehus/RVTS. For PHBU kan den kliniske Ressursenheten V27/Betaniens Sykehus kontaktes for konsultasjon, eller deltakere i det nasjonale kliniske SSA nettverket som innehar spisskompetanse på SSA i PHBU/HF. Oversikt over deltakere i det kliniske nettverket ligger på [V27s nettsider](#)
- III. **Vurdering vedrørende trygghet**. Trygghetsarbeid skal ivareta andre barns behov for beskyttelse mot ytterligere overgrep (både innad og utenfor familien), men også beskytte den som utøver handlingene fra igjen å få muligheten til å begå nye overgrep. Trygghetsplaner fra AIM stiftelsen anbefales, fås gjennom AIM-kursene.

2b Utfyllende informasjon

Vurdering av

- I. depresjon f.eks. ved hjelp av BDI (Becks Depression Inventory) ettersom avdekking av slike hendelser kan føre til sjokk og sorgreaksjon i familien og hos barnet/ungdommen.
- II. Fokus på om utøver selv har vært utsatt for grenseoverskridelser, f.eks. tilknytningstraumer, omsorgssvikt, fysisk og seksuell vold eller andre belastninger.
- III. Overgrepsspesifikk utredning. Bruk Hacketts definisjonskontinuum supplert av screeningsverktøyet Trafikklyset for å vurdere grad av bekymring. Etterfølges av grundigere kartlegging som AIM3 Utredning (tidligere AIM2 Utredning). AIM3 Utredning ble tilgjengelig på norsk i 2020.

Dersom henvendelsene innebærer elementer av TA-SSA, skal TA-SSA veileder brukes som supplement til AIM 3 Utredning.

Ytterligere beskrivelse av AIM verktøy finnes på [nettsiden](#).

Se [rvts.no](#) eller [seksuellatferd.no](#) for AIM kurs eller for oversikt over andre SSA spesifikke kurs og verktøy, f.eks. screeningsverktøyet Trafikklyset og sjekklisten PROFESOR m.m.

Kontakt eventuelt V27 for mer om kliniske verktøy for utredning og behandling av PSA/SSA.

Faglig standard for utredning og behandling av problematisk og seksuelt skadelig atferd hos barn og unge (PSA/SSA)

- IV. Helhetlig vurdering med klinisk beslutning etter utredning. Oppsummering av diagnoser på alle akser, i tillegg til skriftlig formulering som identifiserer faktorer (biologiske, psykologiske og sosiale), som kan ha bidratt til å utvikle og opprettholde forstyrrelsen og som kan påvirke behandlingseffekten.

3. Behandling

Funn fra generell utredning så vel som fra den overgrepsspesifikke utredningen gir indikasjoner for hva som skal behandles og hvordan prioritere mellom behandlingsmålene.

- I. Individ/gruppe. AIM Behandling. Arbeid med ungdom som har utvist problematisk eller skadelig seksuell atferd og deres omsorgsgivere/familier. (Guilermينو & McCarlie, 2019, norsk oversettelse ved Jensen, Mørch & Edvardsen, 2020).
- II. For barn under 12 år er det anbefalt egne intervensjoner (Carson, AIM 2019) og Bonner et al sitt CBT program (St. Amand et al 2008). Kontakt V27 for materiale.
- III. Familie/nettverk. Foreldreveiledning i tråd med AIM Behandling, se referanse over. Behov for gjenopprettende prosess/mediasjon (Januscenteret, Dk), kontakt V27 for bistand. Norsk oversettelse av AIM stiftelsens materiale for gjenopprettende arbeid pågår.
- IV. Skole/nærmiljø, se nettsiden seksuellatferd.no. Tilgjengelig E-læring og fordypningsmateriale «Forebygging og håndtering av problematisk og skadelig seksuell atferd hos barn og unge. En veileder for ansatte i barne- og ungdomsskolen» (Sandvik, Tennfjord, Draugedalen & Larsen, 2021). Tilsvarende materiale for barnehage (RVTS Midt).
- V. Medikamentell behandling (Grov & Kleive, 2016, internt notat, fås ved henvendelse til V27)
- VI. Trygghetsplaner skal evalueres og justeres av ansvarsgruppen/samrådsgruppen for å sikre at barnets/ungdommens vekstmuligheter sikres.

Kilder og referanser:

Utarbeidet av V27, Betanien Sykehus; Mørch, E., Jensen, M., Kleive, H. & Grov, Ø. (2017). Sist revidert september 2023.

Faglig standard for utredning og behandling av problematisk og seksuelt skadelig atferd hos barn og unge (PSA/SSA)

Allotey, J. & Swann, R. (2019). *Technology-Assisted Harmful Sexual Behaviour: Practice Guidance*. 2nd ed. (978-0-9956864-8-9). Stockport: The AIM Project & NSPCC. Norsk oversettelse pågår, planlagt ferdig januar 2022.

Bonner, B.L., Walker, C.E., & Berliner, L. (1999a). *Children with sexual behavior problems: Assessment and treatment-final Report* (Grant No. 90-CA-1469). Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, National Clearinghouse on Child Abuse and Neglect.

Carson, Carol (2019). *AIM Assessment Models for Children under 12 years old with Problematic or Harmful Sexual Behaviours*. 3rd ed. (978-1-9161335-1-8). Stockport: The AIM Project. Norsk oversettelse pågår, planlagt ferdig januar 2022.

Guilhermino, J. McCarlie, C. (2019) *AIM Behandling. Arbeid med ungdom som har utvist problematisk eller skadelig seksuell atferd og deres omsorgsgivere/familier*. Jensen, M., Mørch, E.M. og Edvardsen C.B. (2020) Norsk oversettelse av originalversjon.

Hackett, S (2010). *Children, young people and sexual violence*. In Barter, C and Berridge, D (eds) *Children behaving badly? Exploring peer violence between children and young people*. London: Blackwell Wiley. 20.

Hackett, S (2014). *Children and young people with harmful sexual behaviours*. London: Research in Practice.

Hegge, B. (2016). *Trafikklyset-seksuell atferd hos barn og ungdom*. www.Hertervigforlag.no

Jensen, M., Garbo, E., Kleive, H., Grov, Ø., Hysing, M. (2016). *Gutter som utøver skadelig seksuell atferd i Norge. En deskriptiv studie fra klinikken*. Vitenskapelig artikkel. *Tidsskrift for Norsk psykologforening* 53 (5) 366-375

National Institute for Health and Care Excellence (NICE, 2016) *Guideline, nr.55: Harmful sexual behaviour among children and young people*. www.nice.org.uk/guidance/ng55

NKVTS. (6/2016). *Behandlingstilbudet til barn som er utsatt for og som utøver vold og seksuelle overgrep. En nasjonal kartleggingsundersøkelse*. (978-82-8122-103-1) Oslo: NKVTS

NKVTS. (1/2017). *Behandlingstilbud til barn og unge med problematisk eller skadelig seksuell atferd*. (978-82-8122-112-3). Oslo: NKVTS

Leonard & Hackett (2019): *AIM3 Utredningsmodellen. Utredning av ungdom med problematisk eller skadelig seksuell atferd*. Norsk oversettelse av Jensen & Mørch, 2020, Betanien Sykehus/V27, Bergen/Norge.

St. Amand, A., Bard, D. E., and Silovsky, J. F. (2008). *Meta-Analysis of Treatment for Child Sexual Behavior Problems: Practice Elements and Outcomes*. *Child Maltreatment*, 13(2), 145-166. <https://doi.org/10.1177/1077559508315353>

Nettsider:

<https://betaniensykehus.no/avdelinger/betanien-sykehus/barne-og-ungdomspsykiatrisk-poliklinikk/ressursenhet-v27>

<https://betaniensykehus.no/helsefaglig/forskning-og-utvikling/nasjonalt-klinisk-ssa-nettverk>

Utarbeidet av V27, Betanien Sykehus; Mørch, E., Jensen, M., Kleive, H. & Grov, Ø. (2017). Sist revidert september 2023.

Faglig standard for utredning og behandling av problematisk og seksuelt skadelig atferd hos barn og unge (PSA/SSA)

<https://betaniensykehus.no/helsefaglig/forskning-og-utvikling/aim-assessment-intervention-moving-on>

<https://www.seksuellatferd.no/>

<https://www.nkvts.no/>

<https://rvts.no/>

<http://aimproject.org.uk/>

www.nspcc.org.uk